

Pierwsze i drugie stwierdzenie mewy śródziemnomorskiej *Ichthyaetus audouinii* w Polsce

Marcin Faber¹, Michał Piotrowski², Paweł Malczyk³, Tadeusz Stawarczyk⁴

¹ Ogrody Romanów 7, 91-174 Łódź; marfaber@poczta.onet.pl

² Widoń 1/1, 87-800 Włocławek; bio-ekspert@wp.pl

³ pawmal@gazeta.pl

⁴ Muzeum Przyrodnicze UW, Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław; tadeusz.stawarczyk@uwr.edu.pl

Pierwszej obserwacji mewy śródziemnomorskiej *Ichthyaetus audouinii* dokonano w dniu 14.06.2019 na Wiśle w Toruniu (woj. kujawsko-pomorskie). W trakcie przeglądania w godzinach południowych stada mew wypoczywających na wiślanej łasze, Michał Piotrowski zauważył osobnika odbiegającego wielkością i sylwetką od pozostałych dużych mew dominujących w stadzie. Mewa wyróżniała się też ciemnymi nogami oraz czerwonym dziobem. Z uwagi na znaczną odległość oraz niekorzystne warunki obserwacji spowodowane falującym, rozgrzanym powietrzem, gatunku nie oznaczono od razu z dostateczną pewnością. Jednak w godzinach popołudniowych ptaka udało się ponownie odnaleźć i ostatecznie oznaczyć jako młodocianą mewę śródziemnomorską w drugiej szacie wiosennej, a więc w trzecim roku kalendarzowym (Marcin Faber). Tego samego dnia do wieczora oraz w kolejnych trzech dniach ptak był obserwowany przez kilkadziesiąt obserwatorów. W ciągu w sumie czterech dni obserwacji – 14.–17.06.2019 mewa odpoczywała na wiślanych łachach w Toruniu, a także była obserwowana na pobliskim składowisku odpadów komunalnych. Obserwacja uzyskała akceptację Komisji Faunistycznej jako pierwsze stwierdzenie mewy śródziemnomorskiej w Polsce (fot. 1).

Drugiej obserwacji dokonano rok po pierwszym stwierdzeniu, w dniu 1.06.2020 w porcie wojennym w Helu (pow. pucki, woj. pomorskie). Ptak odnaleziony przez Pawła Malczyka, Zbigniewa Kajzera i Wojciecha Janeckiego przebywał w towarzystwie innych mew również 2.06.2022. Podobnie jak w przypadku poprzedniego stwierdzenia ptak ten nosił drugą szatę wiosenną (trzeci rok kalendarzowy). Był zatem o rok młodszy od osobnika stwierdzonego w poprzednim roku w Toruniu, co pozwala wykluczyć możliwość, iż obie obserwacje mogły dotyczyć tego samego osobnika. Obserwacja uzyskała akceptację Komisji Faunistycznej jako drugie stwierdzenie mewy śródziemnomorskiej w Polsce (fot. 2).

W przypadku obu osobników odnotowano charakterystyczne i diagnostyczne cechy gatunkowe mewy śródziemnomorskiej w drugiej szacie wiosennej, których unikatowy, nie spotykany u innych gatunków mew zestaw, pozwala na jednoznaczne oznaczenie. Były to: czarniawe nogi, czerwony dziób z czarnym zakończeniem, ciemna tęczęwka, czysto biała głowa i spód ciała, jasnoszary płaszcz. Czarniawe zewnętrzne lotki 1. rzędowe pozbawione były białych zakończeń. Na lotkach 2. rzędowych był widoczny wyraźny czarnobrązowy pas, podobnie jak na końcach białych sterówek. Pokrywy skrzydłowe wyraźnie brązowo plamkowane.

Identyfikacja mewy śródziemnomorskiej nie powinna stanowić problemów, jako że jest to gatunek charakterystyczny i jest dobrze przedstawiony w popularnych przewod-

Fot. 1. Mewa śródziemnomorska *Ichthyaetus audouinii*, Toruń, czerwiec 2019 (fot. M. Faber) – *Audouin's Gull, Toruń, June 2019*

Fot. 2. Mewa śródziemnomorska *Ichthyaetus audouinii*, Hel, czerwiec 2020 (fot. Z. Kajzer) – *Audouin's Gull, Hel, June 2020*

nikach terenowych (np. Svensson et al. 2012) oraz monograficznych opracowaniach dotyczących identyfikacji mew (np. Malling Olsen & Larsson 2003, Adriaens et al. 2022). Jednak jak pokazuje przypadek pierwszego krajowego stwierdzenia z Torunia, wykrycie i oznaczenie tego gatunku nie zawsze jest łatwe. Dlatego niekiedy potrzeba dużej determinacji obserwatora (jaką wykazano również w tym przypadku) by należyście udokumentować obserwacje i poinformować innych obserwatorów w celu potwierdzenia i zdobycia lepszych dowodów. Z uwagi na to, że większość pojawów mew śródziemnomorskich w północnej i środkowej Europie dotyczy ptaków dorosłych lub niedojrzałych, ale w szatach zbliżonych do szaty ostatecznej, w terenie najbardziej zasadne wydaje się zwracanie uwagi na nogi i dziób przeglądanych mew. Nogi mew śródziemnomorskich są zawsze ciemnoszare lub czarniawe w przeciwieństwie do cielistych, różowych czy żółtych nóg (ogólnie jasnych) innych gatunków dużych mew. Dziób począwszy od szaty drugiej wiosennej staje się czerwony u nasady. Te dwie cechy w połączeniu z mniejszymi rozmiarami ciała i bardziej wysmukłą sylwetką znacząco wyróżniają mewy śródziemnomorskie przebywające w stadzie innych dużych mew.

Mewa śródziemnomorska jest gatunkiem endemicznym, którego zasięg lęgowy jest ograniczony prawie wyłącznie do basenu Morza Śródziemnego. Do lat 70. XX wieku gatunek był uznawany za globalnie zagrożony z populacją wynoszącą zaledwie ok. 800–1000 par (Burger et al. 2020). Sytuacja zmieniła się, gdy w roku 1981 powstała kolonia w delcie Ebro, która szybko wzrosła liczebnie i stała się centrum występowania gatunku, osiągając liczebność ponad 14 000 par w roku 2007 (Gutierrez & Guinart 2008). W roku 2005 powstała nowa kolonia na salinach La Mata-Torreveja w Hiszpanii, która wzrosła do prawie 4 000 par w roku 2010. Trzecim ważnym lęgowiskiem tego gatunku są wyspy Chafarinas u wybrzeży półn.-wsch. Maroka, gdzie liczebność sięga do prawie 2 000 par (de Juana & Garcia 2015). W zachodniej części Morza Śródziemnego gniazduje ponadto w mniejszej liczbie na Balearach, Korsyce, Sardynii oraz we Włoszech, a także na wybrzeżu Algierii i Tunezji. Ostatnio mewa ta zaczęła się też gnieździć na południowym wybrzeżu Portugalii (de Juana & Garcia 2015). We wschodniej części Morza Śródziemnego wykryto niewielkie kolonie na greckich wyspach na Morzu Egejskim, na Adriatyku w Chorwacji, na południowym wybrzeżu Turcji oraz na Cyprze (Malling Olsen & Larsson 2003, Burger et al. 2020). Globalna populacja jest obecnie oceniana na 21 600–22 000 par, oraz 63 900–66 900 osobników (Burger et al. 2020). W okresie niełęgowym mewa ta rozprzestrzeniła się po całym Morzu Śródziemnym, ale jest bardzo nieliczna w części wschodniej i tylko niewiele ptaków zimuje na Morzu Egejskim i na południowym wybrzeżu Turcji (Kirwan et al. 2008). Większość dorosłych ptaków pozostaje na zimę na śródziemnomorskim wybrzeżu Hiszpanii, a niektóre przenoszą się na atlantyckie wybrzeże półd.-zach. Hiszpanii i półd. Portugalii. Wiele młodych i dorosłych ptaków przelatuje przez Cieśninę Gibraltarską i zimuje na wybrzeżu Maroka, Sahary Zachodniej, sięgając do Mauretanii i Senegalu (Burger et al. 2020). Poszerzenie zimowisk nastąpiło stosunkowo niedawno i jest związane ze wzrostem liczebności populacji tego gatunku. Migracja połęgowa w rejonie Gibraltaru jest rozciągnięta w czasie – migrację rozpoczynają w końcu czerwca i w lipcu ptaki niedojrzałe i niełęgowe, dorosłe lecą głównie w sierpniu, podczas gdy młode przelatują od końca sierpnia do października. Powrót na lęgowiska dorosłych odbywa się od lutego do początku kwietnia, a ptaki niełęgowe przybywają w maju i czerwcu (Finlayson 1992). W Hiszpanii większość ptaków trzyma się wybrzeża i żeruje łowiąc ryby na otwartym morzu i wykorzystując resztki ryb wyrzucanych z trawlerów podczas połowów (Pedrocchi et al. 2002), ale są też spotykane w głębi łądu, gdzie żerują na wysypiskach odpadów (de Juana & Garcia 2015).

Pierwsze pojawy w środkowej Europie odnotowano w listopadzie 1993 i w listopadzie 2000 koło Tovacov na środkowych Morawach (Vavrik & Faunistická komise CSO 2010) oraz w lipcu 1997 w Niemczech (Flore 1997), choć w Szwajcarii najwcześniejszych obserwacji dokonano już w latach 1965 i 1983 (Maumary & Schneider 2021). Zwiększenie częstości pojawów nastąpiło jednak dopiero od początku XXI w. Pierwsze stwierdzenie w płn.-zach. Europie miało miejsce w maju 2003 w Holandii i tego samego ptaka kilka dni później widziano w Wielkiej Brytanii (Walker 2003, Wolf 2004). Do roku 2020 w północnej i środkowej Europie odnotowano następujące liczby stwierdzeń: w Wielkiej Brytanii – 10 razy (Holt et al. 2019), w Holandii – 3 razy (Keijsers & Ebels 2020), w Belgii – raz (Raty et al. 2012), w Niemczech – 6 razy (Deutsche Avifaunistische Kommission 2021), w Danii – raz (Keijsers & Ebels 2020), w Finlandii – dwa razy (Lehikoinen et al. 2011), w Czechach – 3 razy (Vavrik & Faunistická komise 2010), na Węgrzech – 2 razy (MME Nomenclator Bizottság 2014) oraz w Szwajcarii – 10 razy (Maumary & Schneider 2021). Rozkład na miesiące 36 stwierdzeń ze środkowej i północnej Europy przedstawia się następująco: I – 1, IV – 4, V – 10, VI – 6, VII – 3, VIII – 4, IX – 2, X – 3, XI – 2, XII – 1. Oba krajowe stwierdzenia odnotowano więc w okresie najczęstszych pojawów w tej części Europy. Zwiększenie częstości pojawów jest niewątpliwie związane ze wzrastającą populacją w basenie Morza Śródziemnego. W przyszłości należy zatem spodziewać się kolejnych stwierdzeń w Polsce. Regularne i dokładne przeglądanie przez obserwatorów stad dużych mew pod kątem wykrywania tego gatunku jest wobec przedstawionych faktów bardzo zasadne.

Summary: The first and second records of the Audouin's Gull *Ichthyaeus audouinii* in Poland.

On 14 June 2019, second summer Audouin's Gull was observed on the Vistula River in Toruń. On 1 June 2020, another bird of the same age was sighted in port in Hel on the Baltic coast. The paper presents status of the European breeding population and an analysis of the species occurrence in Central and Northern Europe. Both observations were accepted by the Avifaunistic Commission.

Literatura

- Adriaens P., Muusse M., Dubois P. J., Jiguet F. 2022. Gulls of Europe, North Africa, Middle East. An Identification Guide. Princeton University Press, Princeton and Oxford.
- Burger J., Gochfeld M., Garcia E.F.J., Sharpe C.J. 2020. Audouin's Gull (*Ichthyaeus audouinii*). In: del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J., Christie D.A., de Juana E. (eds). Birds of the World. Ithaca. Website: <https://doi.org/10.2173/bow.audgul1.01>.
- Deutsche Avifaunistische Kommission 2021. Seltene Vogelarten in Deutschland 2019. Seltene Vogel in Deutschland 2019: 2–34.
- Finlayson C. 1992. Birds of the Strait of Gibraltar. T&AD Poyser, London.
- Flore B.-O. 1997. Die Korallenmöwe *Larus audouinii* eine neue Art für Deutschland. *Limicola* 111: 281–285.
- Gutierrez R., Guinat E. 2008. The Ebro Delta Audouin's Gull colony and vagrancy potential to northwest Europe. *Brit. Birds* 101: 112–117.
- Holt C., French P. and the Rarities Committee 2019. Report on rare birds in Britain in 2018. *Brit. Birds* 112: 556–626.
- de Juana E., Garcia E. 2015. The Birds of the Iberian Peninsula. Bloomsbury, London.
- Keijsers R., Ebels E.B. 2020. Audouins Meeuw bij's-Hertogenbosch in april 2019. *Dutch Birding* 42: 188–190.
- Kirwan G.M., Boyla K.A., Castell P., Demirci B., Ozen M., Welch H., Marlow T. 2008. The Birds of Turkey: The Distribution, Taxonomy and Breeding of Turkish birds. Christopher Helm, London.
- Lehikoinen A., Aalto T., Huhtinen H., Lampila P., Normaja J., Soilevaara K., Velmala W. 2011. Rare birds in Finland in 2011. *Linnut-Vousikirja* 2011: 88–103.

- Malling Olsen K., Larsson H. 2004. Gulls of Europe, Asia and North America. Second edition. Christopher Helm, London.
- Maumary L., Schneider F. 2021. Seltene Vogelarten und ungewöhnliche Vogel beobachtungen in der Schweiz im Jahre 2020. Ornithol. Beob. 118: 302–329.
- MME Nomenclator Bizottság 2014. Az MME nomenclator bizottság 2014. Évi jelentese a Magyarországon ritka madarfajok elofordulasarol MME (www.birding.hu/doc/NB2014.pdf)
- Pedrocchi V., Oro D., Gonzales-Solis J., Ruiz X., Jover L. 2002. Differences in diet between the two largest breeding colonies of Audouin's gulls: the effects of fishery activities. Scientia Marina 66: 313–320.
- Raty L. et la Commission d'Homologation 2012. Rapport de la Commission d'Homologation. Années 2007 a 2009. Aves 49: 77–112.
- Svensson L., Grant J., Mullarney K., Zetterstrom D. 2012. Ptaki Europy i Obszaru Śródziemnomorskiego. MULTICO, Warszawa.
- Vavrik M. & Faunisticka komise CSO. 2010. Zprava faunisticke komise CSO za obdobi 2004–2006. Sylvia 46: 195–211.
- Walker D. 2003. The Audouin's Gull in Kent – a new British bird. Birding World 16: 199–202.
- Wolf P.A. 2004. Audouins Meeuw op Neeltje Jans in mei 2003. Dutch Birding 26: 237–239.

Czynna ochrona oraz obserwacje dotyczące biologii rozrodu szablodzioba *Recurvirostra avosetta* na Ziemi Leszczyńskiej

Adrianna Muszyńska

Husarska 3, 64-100 Leszno, adrianna.muszynska99@gmail.com

Szablodziób *Recurvirostra avosetta* jest w Polsce gatunkiem skrajnie nielicznym lęgowym (Stawarczyk et al. 2017). Od roku 1977 szablodzioby obserwuje się corocznie w trakcie przelotów, lecz lęgi, w dodatku zakończone sukcesem, są nadal bardzo rzadkie. Do roku 2020 łącznie udokumentowano 20 przypadków lęgów w Polsce. Całą światową populację tego gatunku szacuje się na 280–470 tys. ptaków (Wetlands International 2021). Połowa europejskiej populacji gnieździ się w Hiszpanii, a najdalej na północ populacje lęgowe występują w Szwecji, Estonii oraz Danii. Większość ptaków w północno-zachodniej Europie gnieździ się na terenach przybrzeżnych (Keller et al. 2020). Mimo to, w wielu miejscach, w tym szczególnie w Polsce, szablodziób gniazduje na śródlądowych terenach podmokłych. W ciągu ostatnich 20 lat gatunek ten znacznie zwiększył swój areal lęgowy, a najsilniejsza ekspansja miała miejsce na Półwyspie Iberyjskim, w Wielkiej Brytanii oraz półd.-wsch. Europie, w tym także w Polsce, położonej na skraju zasięgu (Keller et al. 2020).

W dniu 24.04.2020 na zbiorniku Rydzyna (woj. wielkopolskie, 4 km na południowy wschód od Leszna), stwierdzono 4 szablodzioby (R. Kempa). Dwa dni później obserwowano toki i kopulację jednej pary. W tym samym miejscu 8.05 żerowały i tokowały 3 pary (G. Lorek). Przez kilka dni trwały walki o wysepki pomiędzy 6 dorosłymi osobnikami, a w ich wyniku jedna z par odleciała (prawdopodobnie z powodu braku odpowiedniego miejsca na założenie gniazda). Na jednej z piaszczystych wysepek 10.05 stwierdzono pierwsze gniazdo zawierające jedno jajo, a 11.05 druga para szablodziobów przygotowywała nieckę gniazdową (J. Ratajczak). Gniazda były zlokalizowane na niewielkich wysepkach, oddalonych od siebie o około 100 m. Jedna z samic złożyła 3, a druga 4 jaja.